

# **Badische Landesbibliothek Karlsruhe**

**Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe**

## **Historia Zaringo Badensis**

**Schöpflin, Johann Daniel**

**Carolsruhae, 1763**

Caput III. Bertholdus III. [...]

[urn:nbn:de:bsz:31-295084](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-295084)

## CAPUT III.

## BERTOLDUS III.

AB ANNO IIII. USQUE AD ANNUM III22.



## §. I.

Bertoldus III. Bertoldi secundi filius, (a) Genealogia.  
 primi nepos, titulo Ducis *Zaringiae*,  
 in Chartis condecoratus est primus.  
 Instrumentum conditae urbis Friburgi  
 Brigoviae, quod A. 1120. prae se fert,  
 Bertoldum nostrum axiometate hoc  
 Ducali exornat. (b) Eum Bertoldi II. Ducis filium fuisse, plures  
 Chartae demonstrant. „ Dux tertius Bertholdus et frater ejus  
 „ Conradus, filii bonae memoriae Bertholdi II. Ducis,, VI. Kal.

(a) Ex Bertoldo Secundo et Tertio unum constituit HERRGOTTUS *Genealog.*  
*Habsburg.* Tom. I. Lib. VI. Cap. II. p. 273.

(b) Codex Diplom. ad hunc Ann.

Jan. 1112. non tantum dona paterna Abbatiae S. Petri confirmarunt, sed et praedio in vico *Benzeshusen*, novisque juribus auxerunt. (c) In alia ejusdem Monasterii Charta Anno 1122. exeuntis legitur: „ praeclae Nobilitatis Vir Berhtoldus cum uxore sua felicitis „ Memoriae Agnete, nec non suis temporibus Dominus Berhtoldus „ & frater ejus Dom. Cuonradus, hujus sobolis geminus partus. „ (d)

## §. II.

Res  
Gestae.

Bertoldus hic tertius expeditioni Henrici V. Imp. in Italiam A. 1110. interfuit, pactoque, quod de investituris cum Paschali II. Imperator inivit, conficiendo conciliatorem se praebuit, atque Pontifici jurejurando suam fidem obstrinxit, quod conventioni huic satisfactorius sit Caesar; sin minus, se cum ceteris, qui juraverant, Proceribus transiturum ad Papam. (e)

A. 1122. Calixtinae Chartae Transactionis cum Henrico V. subscripsit. (f)

Denique

(c) SCHANNAT *Vindem. Literar.* p. 160. Rotulus membr. Abbatiae S. Petri.

(d) Idem pag. 161.

(e) Vita Paschalis II. apud MURATOR. *Script. Rer. Ital.* Vol. III. p. 360. sq.

(f) Subscriptio: *P. Dux*; Bertoldus. Vid. Auctor Vitae Calixti II. *ibid.* pag. 420.

Denique Donationi, Monasterio S. Petri factae, aliam subjunxit; qua ille cum fratre suo praedium in *Pago Gondelingen* cum mancipiis ceterisque juribus, A. 1113. eidem donavit. (g)

Quum A. 1115. Seldensis Partheno in Sylva Nigra a Geraldo nobili ex loco foundationis in alodium ejus *Seleden*, sub instituto Cluniacensi, transferretur, Charta translationis *Bertolfo Duce*, Advocato loci, *Bertolfo Comite* praesentibus, facta est. (h)

Conventui Procerum, sub Henrico V. Basileae Anno 1114. celebrato, Bertoldus hic interfuit, atque tria diplomata testis signavit *Dux Bertoldus*. (i) Interfuit quoque cum H. Marchione & Conrado de Zaringen transactioni Monasterii S. Petri & Canonicorum de Cella A. 1121. (l)

(g) Charta in Cod. Diplom.

(h) Charta extat apud MABILLON. *Annal. Ord. S. Bened.* T. V. p. 694. Monasterium prius erat in Boliswilere, quod vix leucae spatio distabat a Selden, ad quem locum translatio facta est.

Clemens VIII. A. 1598. Seldense Monasterium Abbatiae S. Petri in Nigra Silva conjunxit. Vid. Reverendissimus Abbas S. Petri, PHILIPPUS JACOBUS, in *Vita S. Ulrici*, Germ. edita A. 1756. pag. 76.

(i) HERRG. *Genealog. Habsb.* Tom. II. Num. 193. sqq. *Acta Mur.* pag. 34.

(l) Haec sunt verba chartae: „ in praesentia - - Ducis Bertholdi et D. „ Brunonis et aliorum Principum, scil. Dom. H. Marchionis, Friderici de „ Wolvahe, Conradi de Zaringen, generis Comitum Berth., ubi Conradus,

## §. III.

Friburgi  
Brigov.  
Conditor.

Paulo post in Brisgovia Civitatem Friburgum in allodio suo (m) & proprio fundo ædificare cœpit, cujus exstructæ æra a nonnullis ad Bertoldum II. male refertur. (n) In Friderici II. Imp. Charta libertatis Bernensium A. 1218. Conradus, Bertoldi frater, eam exstruxisse legitur. Bertoldus nimirum opus incepit, Conradus perfecit. Sunt, qui ad A. 1118. hoc ponunt. (o)

Bertoldus novæ urbis condendæ modum & ejus jura definivit Anno 1120. Henricus V. Imp. & Proceres Imperii, ut Charta fundationis habet, exstructionem ejus juraque ei data, probarunt. Frater & successor Conradus Basilicam & turrim, Argentinensis æmulam, erexit; ut tabularii Friburgensis schedæ me docent. Civitas aquis irrigua, LIV. fontibus ornata, Univerfitate studiorum

---

frater Bertoldi Ducis, generis dicitur *Comitis Berth.* quoniam Bertoldus hic Brisgoviae Comes fuit provincialis sive Landgravius.

- (m) In loco proprii fundi sui, ut in Charta dicitur. Friburgum vicum fuisse, antequam Civitas fieret, incolarum traditio est.
- (n) MASCOVIUS in *Commentar. Henrici IV. Imp.* p. 120.
- (o) SATTLERUS in *Chron. Friburg.* quod SCHILTERUS edidit, pag. II. Apud STUMPFIIUM in *Chron. Helvet.* Lib. VII. Cap. XXIX. hi versus leguntur:  
 „ Anno milleno centeno bis quatuor deno  
 „ Friburg fundatur, Berchtoldus Dux dominatur.  
 Add. TSCHUD. Part. I. Lib. II. pag. 50.

A. 1457. instructa, postremis his seculis arcium & propugnaculorum firmitate & elegantia Germanicæ nulli secunda, A. 1744. nudata munitionibus, Regimine Aufriaco tamen ibi sedente, Conventibus Brisgovix Statuum, Academia Literarum, pristinum adhuc decus, quantum potis est, tuetur.

## §. IV.

Friburgum conditum est secundum jura Agrippinæ Colonix, Instru-  
mentum  
conditæ  
urbis. ut emporium deveniret Brisgovix: legibus non minus ac vallo munitum, quod publico atque solenni mercatu, consensu Regis Principumque, Bertoldus instruxit. (p)

M 2

(p) Fidem hujus rei nobis facit conditæ urbis Friburgi Charta, in scriniis civitatis hodieque superstes, illaesa et salva. Autographum curate inspexi, cujus exemplum in Codice Diplomatico daturus sum.

In ea, quaecunque ad statum novae urbis tam publicum, quam privatum, in causis vel criminalibus vel civilibus, pertinent, ordinata leguntur. Praecipua eorum capita, quae vel obiter hic indicasse juvabit, agunt, „ de Dominio Civitatis ad seniore[m] gentis „ hereditario jure semper transituro; de jure Conductus atque „ securitate mercatoribus, forum Friburgense adituris, praestanda; de „ electione Sacerdotis, Plebani, Sculteti, Licitoris et Pastoris, à „ Burgen[s]ibus communi consensu instituenda; de juribus Telonearii, nec „ non de pecuniis pro investione aut exportatione mercium omnis „ generis sigillatim exsolvendis; de instituenda libra publica ejusque

Urbibus caruit Germania vetus. Media ad seculum usque XII. paucas conspexit. Inter antiquiores reputatur Sufatum, Westphalica civitas, Imperialis quondam & Hanseatico foederi adscripta. Legum Sufatensium Codex sec. XII. supereft, cui tamen nec auctor, nec annus legis adjecti. (q) At Friburgensium

„usu vel abusu; de Ministerialibus et hominibus propriis; de  
 „hereditatibus et bonis vacantibus; de libertate matrimonii; de  
 „mutua conjugum successione; de potestate mariti in bona uxoris; de  
 „imperio patris et matris in liberos; de separatione liberorum; de  
 „tutela impuberum; de termino pubertatis; de alienatione aut  
 „oppigneratione praediorum; de jure creditoris in bona et personam  
 „debitoris; de poena homicidii, vulnerationis, injuriarum; de rapina,  
 „furto, rebusque furtivis, falsa moneta, tumultu et seditione; de  
 „stupro; de testibus, eorum numero ac statu; de probatione per  
 „duellum; de appellationibus Coloniam instituendis; de Expeditione  
 „Romana & aliis plurimis, quae in dicta Charta fufius enarrata,  
 docent, quantum pretii egregio huic monumento statuendum fit ab  
 illis, qui Jura statutaria aut municipalia medii aevi in Germania  
 ferutantur.

(q) Inter statutaria Germaniae Jura ad hunc usque diem viris eruditis  
 omnium antiquissimum visum fuit Jus Sufatense (*Soefl.*) quod ex duabus  
 membranibus vetustis in publicam lucem primum protraxit Cl.  
 EMMIGHAUSIUS, illudque *Memorabilibus Sufatensibus*, Jenae A. 1749.  
 a se editis, insertum, mox etiam erudita Commentatione exposuit  
 atque illustravit Francof. & Lipsiae 1755. 4. Verum hanc antiquitatis  
 praerogativam, qua hucusque Jus Sufatense gavifum fuit, potiori nunc

legum pactus annum & auctorem declarat. Non sine ratione ergo dubito, an ulla Trans - Rhenanæ Germaniæ civitas extet, quæ legum municipalium antiquitate cum Friburgo Brisgovico possit certare.

## §. V.

Potestatem condendæ Civitatis concedere; conditæ Cæsarum in hoc auctoritas. privilegia impertiri & præscribere leges, inter jura prærogativa Cæsarum reputatur. Cum autem bella de investiendis Episcopis Imperatorem inter & Papam eo tempore flagrarent, Cæsare diris devoto, Bertoldus, affecla Papæ, Friburgum auctoritate magis sua, quam Imperiali, struxisse legibusque munivisse videtur. (r) Lotharius, Henrici V. Imp. successor, Zaringensium fautor, ut & Cæsares sequentes tacuerunt. Fridericus II. Friburgum Comitis Eginonis potestati subjacere professus est. Rudolphus I. A. 1282. Colmariensis Civitatis jura quoque Friburgensibus concessit.

## M 3

jure sibi exposcere videtur Juris municipalis Friburgensis Charta; quæ, si rerum amplitudinem & varietatem spectes, Jure Sufatensi nullo modo inferior. Friburgensis Charta post initia sec. XII. conscripta, Sufatensis post annum 1180. Ex Sufatensi Jus Lubecense & alia prodierunt.

(r) Mentio Imperatoris in Charta non nisi leviter fit.



## §. VI.

Jura.

Observationum ad origines Friburgi summa huc redit.

I. Condita est urbs *in loco proprii fundi sui*, ( Bertoldi III.) *Friburc* videlicet; unde extinctis Zaringensibus ad ipsorum heredes transit. Ordinavit Bertoldus, ut Domino urbis defuncto heredum ejus senior succederet.

II. Mercatoriam urbem constituit Bertoldus, ad Nigræ Sylvæ pedes, ubi ex Suevia in Brisgoviam transitus, ut illa Brisgoviae deveniret emporium.

III. Instituit eam *secundum Jura Coloniae*, quæ inter Rhenanas Civitates tum maxime florebat commerciis. Nova oppida ad formam antiquiorum plerumque instituta sunt. Landavia Spiræ, Selsa Hagenoæ, Roshemium Selestadii, Turinghemium Colmariae jura accepit.

IV. Jus municipale novæ urbi datum est consensu ac decreto Regis & Principum, uti loquitur Charta. Rex intelligitur Henricus V. Imp.

V. Inter municipalia hæc Friburgi jura nullum juris Romani vestigium, fecus ac in statutis Civitatum, quæ seculo XIII. conditæ sunt, ut Colmariae, Selsæ, Hagenoæ, comparet.

VI. Tanta novæ Civitati tributa fuit libertas, ut *nullus hominum vel Ministerialium Domini* in eam, nisi de communi civium consensu, potuerit recipi.

VII. Orta super Senatus Consultum, vel aliam super rem inter cives litigantes discordia, ad Coloniense Judicium provocare licebat.

VIII. Civibus libera Plebani, Sculteti & XXIV. Consulium relicta electio.

Bertoldina Statuta ad Annum usque 1520. Friburgi constanter vigerunt. Tum vero Civitas, sui Principis permisso, ampliora, ex jure quoque Romano petita, ab Udalrico Zasio composita, in lucem emisit. (s)

Statutorum Bertoldinorum defectus præfatio novi Codicis annotat. (t)

§. VII.

Biennio post conditam urbem socio suo Hugoni, <sup>Mors Ducis.</sup> Dagsburgensium Comiti, adversus subditos rebelles auxilium cum præstitisset Bertoldus, Molshemii in Alfatia occisus est. (v)

(s) Sub Rubro: *Der Statt Fryburg im Prigow Statuten und Statrechten*, 1520. fol.

(t) His verbis: „So wir - - - erfunden das unfere Sazungen, die unser erster „Stifter wylandt der durchlüchtig Furst und Herr, Herr Bertold „Hertzog zu Zeringen - - - - in erbuwung diser Statt Fryburg gesetzt „und geben hat, an vil orten unverstendig und mangelhaftig sind.“

(v) Conradus Dux, Bertoldi III. frater atque successor, VII. Kal. Jan. 1123. Abbatiae S. Petri jura confirmavit *Badæ*, i. e. Badevillæ, apud SCHANNAT. *Vindem. Liter. Collect.* I. p. 161. unde nobis persuasum est, Bertoldum III. exeunte Anno 1122. quo Charta hæc data est, jam

Cædem ejus promovit Cuno, Argentinensis Episcopus, Henrici V. partibus contra Papam adhærens, atque ob id ipsum anno sequenti Episcopatu dejectus. (x)

Conjux Bertoldi III. Sophia Guelfica fuit; Henrici Nigri, Bavariz Ducis, ex Wulfhilde Billungenfi (y) filia, ex qua sobolem masculam non suscepit. (z) Sophia hæc, mortuo marito, nupsit Luitpoldo, Marchioni de Stiria.

---

extinctum fuisse. Adstipulatur Chronicon Constant. At Murense ineditum ita habet: A. 1123. *Bertholdus Dux obiit*, cum quo conspirat KOENIGSHOVIVS *Chron. Argent.* p. 429.

- (x) DODECHIVUS Abbas ad h. annum; *Fragmentum histor.* apud URSTIS. *Chronographus Saxo* apud ECCARDUM.
- (y) CONRAD URSPERG. *Chron.* sub Lothario II. Imp. pag. 211. MONACHUS WEINGART. *de Guelfis* Cap. X. ap. LEIBNIT. T. I. p. 785. ubi nomen *Zaringen*, in *Haringen* corruptum. LADISLAUS SUNDHEMIUS *de Guelfis* ap. eundem LEIBNIT. pag. 804. sq.
- (z) SUNDHEMIUS loc. alleg. id asserit. HENNINGESIUS in *Genealog.* Part. I. secundi & tertii Regni, Monarchia IV. pag. 285. & Part. II. ibid. pag. 138. ei dat filiam Sophiam, quæ desponsata fuerit Bertholdo I. Carinthiæ & Stiriz Duci; sed nihil firmamenti hæc habent.

CAPUT